

Költészeti fesztivál Szegeden

Holnaptól alternatív költészeti fesztivált rendeznek hazánkban a JATE Klub, az olasz és a francia kultúrintézet közreműködésével. Ez az első alkalom, hogy ez a neves európai irodalmi társaság, amely az irodalom — és elsősorban a költészet — megújulási törekvéseit, támogatja, nem nyugat-európai városban tartja éves szemléjét. A fesztiválra Olaszországból, Franciaországból, Angliából, Hollandiából, Ausztriából és Jugoszláviából érkeznek vendégek, s természetesen fellépnek a hazai kísérleti, hang-, kép- és videóköltészet képviselői.

Az eseménysorozat első három napjának a JATE Klub ad otthont, majd 15-én az olasz, 16-án a francia kultúrintézet látja vendégül a művészeket. Néhány fontos információ: a meghívóval és belépővel nem rendelkezők számára a szegedi

klub 60 forintos jegyet ad ki. A fellépések sorrendjét — a technikai igények miatt — csak az előadás napján alakítják ki. Mindhárom napon délután öttől folyamatosan videóprogramokat vetítenek a résztvevő művészek munkáiból. Külön összeállítással szerepelnek a Balázs Béla Stúdió, a Kortárs Művészeti Fórum és az Új Hölgyfutár alkotói.

A részletes műsort nem áll módunkban közölni, így néhány érdekességre hívjuk föl a figyelmet. Kedden este héttől a performance keretében fellép a Szkárosi Konnektor Rt. A csoportosulás vezetője **Szkárosi Endre** transzpoéta, a Mozgó Világ egykori szerkesztője, térlátvány- és hangművész, egyébiránt a szegedi és a fővárosi bölcsészkar olasz irodalomtanára. Szintén kedden este lép föl **Ladik Katalin**,

az ismert vajdasági költő és színésznő, a költészet számos területén megújulásra törekvő performer.

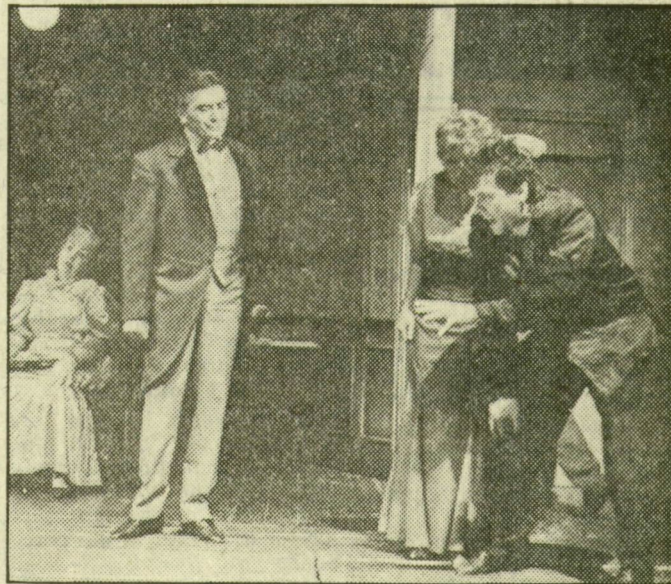
Szerda este látható a Hollandiában élő **Mignon Omorika** produkciója. A Psi List avantgárd magazin alapítója Amszterdamban kabarében játszik és énekel. Ezen a napon lép föl az egykori szegedi bölcsész, **Székely Ákos**, a Verbafródita nász című kötet szerzője.

Többek között **Bujdosó Alpar** a csütörtök este vendége. Az Ausztriában élő művész a párizsi Magyar Műhely szerkesztői kollektívájához tartozik, vizuális munkás. (Az eseményeken fellép egyébként a triumvirátus másik két tagja: **Nagy Pál**, és **Papp Tibor** is.) A szegedi harmadik nap egyik művésze **Petőcz András**, akinek „hagyományos” költői termékeivel már gyakran találkozhatott az olvasó.

D. I.

Orrszarvúlesen

Ionesco Rinocéroszának ősbemutatója a Kisszínházban

Nagy László felvétele

A szegedi ősbemutató egyik jelenete

„Nem hiszem, hogy Ionesco úr költő vagy zseni volna; nem hiszem, hogy Ionesco úr fontos szerző volna; nem hiszem, hogy Ionesco úr színházi ember volna; nem hiszem, hogy Ionesco úr gondolkodó vagy elmebeteg volna; nem hiszem, hogy Ionesco úrnak volna valami mondanivalója.”

Fenti, látványosan som-

más ítélkezés, valljuk be, még az életművet kevésbé ismerők számára is kissé igazságtalan. Az, mert eredendő tekintélytisztelőtünk (leplezett vagy öntudatlan sznobériánk?) no meg tán bizonyos, esetleg lappangó jóindulatunk nem nagyon engedi, hogy ilyen könyörtelen élességgel próbáljunk lesöpörni egy Nevet, akiről már hallottunk, Valakit, akinek híre, rangja, reputációja van. Mindenesetre a jó **Jean-Jacques Gautier** kolléga, ki a műsorfüzetben olvasható, 1955-ből származó minősítést a Le Figaro-ban közölte, még nem ismerhette a **Rinocéroszt**, csak Ionesco korábbi műveit, például *A kopasz énekesnőt* vagy *A székek*-et. Mi itt Közép-Európában nem nagyon mondunk hozzá hasonlókát, és nem nagyon olvassuk a Le Figaro-t. Ionescoról pedig — persze, hogy csak jóval később hallhattunk.

Persze, távolról sem mindegy, mikor és mit.

Emlékszem, alig néhány éve a Rinocéroszból készített filmet majdnem olyan szupertitkos, vagy legalábbis féllegális módon vetítették, mint mondjuk **Orwell** 1984-ének filmváltozatát vagy **Kubrick Mechanikus narancs**-át. Ugyanakkor bennem, vélhetően sokadmagammal, Eugene Ionescoról az „abszurd” szó automatikus hozzárendelésén túl legföljebb csak olyasmijutott volna sokáig eszembe, hogy lám, milyen feltűnően román nevű, sőt, az 1938-tól Párizsban élő és franciául publikáló szerzőt a Monarchia szokásaihoz mérten akár Joneskú Jenőnek is nevezhetnénk.

Csak hogy a Rinocérosz harminc esztendővel születése után most jutott először magyar színpadra. Itt Szegeden, a Kisszínházban.

E tény elég sok mindent meghatároz.

Színpadon meglátni valamit, ami hősokra, első nagy „divatja” után már hosszabb ideje egyféle irányzat klasszikusának számít: olyan paradox, sőt, annyira skizoid helyzet, hogy egészen sajátos vizsgálati szempontokat követel. Például meg kell próbálni meghatározni a különbséget a Rinocérosz jelen idejű életképe és a megszokott hazai bemutató-megkésestség szükség-szerűen bekövetkező pszichózis között. Mert e két végpontot e torz, vagy legalábbis „torzító” fogadtatás és véleményalkotás nem éppen örömteli simaságú kötele fűzi össze. Ez feszül közöttük, rajta egyensúlyozni pedig csak úgy lehet, ha az ember, bár körültekintően, de — és — színtelenül indul orrszarvúlesre.

Hogy Ionesco, aki saját bevallása szerint is a különféle kollektív hisztériák ellen írta a Rinocéroszt, mennyire kívánt belőle csak antináci darabot írni, vagy (az ötvenes évek végén) másféle totalitárius diktatúrák megöröklését ábrázolni: nem tudható. Az viszont sejthető: a Rinocérosz egészen haragsány, öblös akusztikája 1988. tavaszán egészen másként hangzik, hat és visszhangzik Európának ebben a felében is. És még csak nem is az egyébként távolról sem mindenütt annyira elfogadott **glasznosztira** —

hanem egyszerűen csak az eltelt három évtizedre gondolok. A közép-európai művészet, meggyőződésem, legjobbjai révén (**Danilo Kis**, **Milan Kundera**, *a cseh, a lengyel és a magyar film*, stb.) elsősorban azért tudott túljutni az ionescói abszurdon, mert felismerte: az áttételesebb, közvetett szintekre alapozó ábrázolásmódnak nem kell szükség-szerűen a fenegyerekeskedő polgárpukkasztás, az extravagancia társadalombíráló, ríktóan egyszínű köntöseben megmaradnia. Van, lehet más út is. Így viszont a por, amit a Kisszínház színpadán a rinocérosz(ok) eldübörgésekor észlelhetünk, meglehet, nem is a kollektív elembertelenedést oly átlátszóan jelképező orrszarvú(k) nyomán — hanem magából a Rinocéroszból, annak legbelső lényegéből ered. Szóval: ez a harminc év után most hozzánk elérkező Rinocérosz nem nagyon számít — nem is számít — valami hej de elementáris, fölkavart és elménkben-érzékeinkben mély nyomokat hagyó műelménynek.

Az a bajom hát ezzel az orrszarvúval — hogy túl diktikus lett. Átlátszó, mint egy ideológiai köpönyegbe burkolt hazugság és szájbarrágósan agitativ, mint egy antialkoholista-plakát a hatvanas évekből. („Ne igyál, elvtárs!”) Más kérdés, hogy a szegedi ősbemutatóval a hazai kulturális életbe érkező Rinocérosz-prezentálásra vállalkozó stáb érdemeiből fentiek alig vannak le valamit. Hiszen a lassanként egyetemlegesen orrszarvúvá metamorfizálódó emberiség jóindulattal szövege világirodalmi vándormotívuma (ha nem közhelye) egészen **Camus**-ig többeknél föllelhető, az a szenzáció meg, amit az abszurd Godot kellett, olyasféle, mint amit **Szerb Antal** mondott az **Ulysses**-re: talán már soha senki sem fog rájönni, hogy blöff volt az egész. Éppen ezért a szegediek vállalkozása másféle összefüggésekből szemlélhető: **Bodolay Géza** rendező valóban a lehető legteljesebb hűséggel igyekezett színpadra állítani a Rinocéroszt, **Mira János** és a harmadik felvonás ugyan egyre zsúfoltabbnak hatott, de a legelső hangulata, a darab karakterét kitűnően érzékelő egésze megfelelő alapot biztosított arra a — igaz, az ionescói dramaturgiából szervesen következő — „egyenletes felpörgésre”, ami az előadásra jellemző volt. A szegedi orrszarvú rendben, tulajdonképpen menetrend

szerint érkeztek, pontosan érzékelhető volt az Ionescóra annyira jellemző, a kispolgári élet formáit és értékrendjét az abszurdig pellengető állító dialógussorozat; a leghétköznapibb, legbanálisabb közhely-szövegek föl-fokozottan abszurdizált, egészen poentírozott fölmutatásai. (A kávéházi két párhuzamos beszélgetésre és a hivatali rinocérosz-vita szcenikai megoldásaira gondolok.)

Beranger — noha más források Berenger-nek is írják — hangzásában, de írott formájában is mindenképpen a klasszikus múlt századi francia költőt, **Petőfi** rajongva imádott eszményképét, „a szabadság bajnokát” hivatott szimbolizálni. Beranger **Köszegi Ákos**ban igen megfelelő magyar tolmácsoltól kapott: ő az, akinek utolsó emberként magát meg nem adó, kétségbeesett, végső ellenállásra szívéhez puskát szorító valósága még most, ebben a némiképp „tűlpórolt”, három évtized balasztjaival a hátán érkező Rinocéroszban sem volt hiány a megragadó szépségnek. És a fenegyerekeskedő, ma már mindinkább kifejezetten infantizálónak tűnő abszurdból egy fejfel kiemelkedő hősi eszménynek. Köszegi, ha kezdeti bizonytalankodás után is, körülbelül a darab felétől már teljes mértékben meggyőző, mind erőteljesebben ilyen Berangert állított elénk. Főhőse tétova és halálra szánt, józan parasztséggel megáldott, és mindenféle hatásokra esendően rezonálni képes egyszerre. Bevált, jó partnerként **Jakab Tamás** (Jean) nagyvonalú és érett alakítást nyújt; s harmadikként, kettejüket trióvá kiegészítendő, kell méltatni mellettük — a **Daisy** alakító **Dálnoky Zsóka**t. Ez a színésznő higgadt, magabiztos, és sokféle színpadi eszköz birtokában van; egészen magas szinten kiegyensúlyozott alakítást nyújt — egy, a látszat ellenére nem is akármilyen nehézségi fokú (mert igazi jelentőségében csak a végére kibomló, tehát különösen gondos fölépítést igénylő) szerepben. Tetszett még **Kovács Zsolt** Botard-ja, **Galkó Bence** lojokatanára, és **Mentes József** öregura, továbbá kettős szerepében (háziasszony, Boeufné) **Fodor Zsóka**, és **Dudard-ként Ragó Iván**, **Ék Erzsébet** jelmezei is stílusosak voltak. Ami meg az orrszarvúles egyéb tanulságait illeti: tán megfogadják, akiket illet.

Domonkos László

Zenei naptár

Le a (vas)kalappal!

Egy negyedszázados együttes elég idős ahhoz, hogy önnön tradícióinak rabja, fiatalok kövületeinek makacs őrzője legyen, és elég fiatal ahhoz, hogy frissen és vaskalap nélkül csatlakozzon a korszerűhöz, a ma és holnap érvényeshez. A **Liszt Ferenc Kamarazenekar** péntek esti koncertje számomra többszörös örömet hozott: azonkívül, hogy megismertetett az előadói praxis árnyékos oldalára szorult művekkel (**Telemann** és **W. F. Bach** egy-egy darabjával), bizonyosságot tett arról, hogy az együttes hagyománytisztelője csak a mesterség vonalán elért, fényesre csiszolt eszköztárra vonatkozik, de nem a stílusra: a régi zenék előadásának idejét múlt doktrínáira.

A **Rolla János** vezette együttes a legkedvezőbb módon válaszolt a kor kihívására: erényeit megőrizve (és fokozva) beolvadt a lényeges elemeket, melyeket az utóbbi 30 esztendőben a historikus előadás művelői a zenei köztudatba beoltottak. Nyilvánvaló, hogy erre a „termékszerkezet-váltásra” a piaci törvények is ösztönözték őket — világhírű együttes lévén, a régebbi korok zenéjéből csak olyan produkciókat adhatnak el, melyek nem az „I Musici” halványabbra sikerült kópiái, hanem hiteles és eleven képei egy messzire világító zenei aranykornak. Elismerést és tiszteletet érdemel ez a törekvés, mert a sémától való megszabaduláson kívül az együttes munka még magasabb szintjét követeli. Mert nyilván nehezebb **Telemann**nt így játszani, amikor a beszédes kifejezés-mód finomabb artikulációt, több és érzékenyebb agógikát, mi több, tempóváltást követel, ahol a színek pallettája jócskán többszöröse a régieknek, ahol gálán sőhaj a néptánc örömeivel, dudanóták földközelsége szinte impresszionista fátyolvarázssal váltakozik. **Romain Rolland** szerint **Telemann**-nál „... az utókor drágán fizetette meg azt a vakmerő győzelmet, amit életében Bachon aratott.” Talán elértünk már oda, hogy a purgatórium idejét kitöltve **Telemann** ismét súlyának és értékének megfelelő helyet kap a pódiumokon. És úgy, ahogy most a **Don Quijote** szvitet hallottuk **Rolla**éktól.

Händel esetében még nagyobb vitálkapacitás kell a por lefúvásához, hiszen romantikus elődeink számára

a „szász óriás” a parókás és tokarengető pátosz inkarnációja, **Sámson** és **Júdás Makkabeus**. Pedig ő más is volt — hatalmas, igen, de sokszínűségében az. Ehhez azonban az adott mű (**Concerto Grosso** op. 6. Nr. 11.) esetében először tisztázni kell például a „Largo e staccato” látszat-alternatívájában a largo vagy a staccato elsőségét, az Andante tételben a gagliarda jelleg sugallta táncosság minőségét. Vendégeink mindezt megtették, és így született meg a mesterhez méltó gazdagságú szövet, sommás cáfolatául (az egyébként megdöbbentően élesen látó) **R. Rolland** vélekedésének, mely szerint ez a concerto „mérsekeltedekes”, egy olyan eleven zárótétellel (**Allegro**), melynek ezt a címet is adhatnánk: „Változatok a jó közérzetre”.

Két klasszicizmus közt a keresők egyike volt a zseniálisan **Bach**-fiú: **Wilhelm Friedmann**. A keresés nyugtalansága, merész kinyúlások új összhangok felé, otthonos megnyugvás a meüött állandóságában, a ritmikus erő magabátorító biztonsága, előreköszönő romantikus üzenet — ezek voltak az elemek, melyeket az együttes nekem tolmácsolt ebből a kevésbé ismert világból.

A h-moll szvit a nagy Jo-

hann **Sebastian** legfranciásabb műveinek egyike. Az együttes vállalta az **Ouverture** hagyományostól eltérő, szaggatott, drámai töltésű előadását, a hosszú, súlyos előlék affektuserősítő szerepeltetését, de a **Rondeau-Gavotte** csipetnyi bánattal fanyarított könnyedségét, a **Bourrée** pezsgő lejtését is. Feszés, elegáns volt a **Polonaise** (tökéletesre csiszolt cselló-bőgő együttesével a **Double**ban), és sosem erőltettek hamis pátoszt a nem neki rendelt környezetben. Milyen szép volt az **Ouverture**ben a **Lentement** vizsztatérése a gyors középrész után, ahol az építkezési kötelezettségem messze túl a derű képsorai úgy váltottak a valóság felemelt ujjú mentója figyelmeztet sorunk kettős arculatára. Mindehhez találtak egy olyan furolást, akinek problémamentes hangszerkezelése, zeneiségének és hangjának franciás könnyedsége lehetővé tette, hogy első legyen az egyenlők közt: **kamarazenész és virtuóz szólista egyszerre. Sebők Erika** fiatal kora ellenére úgy tűnt, mintha ő is már negyedszázada muzsikálna a kiváló együttesel. És még arra is telt fürgé ujjaitól, hogy a két ráadás tánc-tételben huncut variációkat pergessen elénk.

Meszlényi László

Kevesebb alkotás — változó színvonal

A szokásosnál kevesebb, összesen százhusz alkotás érkezett a hét végén — április 7. és 10. között — Szegeden, a Csongrád Megyei Tanács Művelődési Központjában megtartott XXXV. országos amatőrfilm- és videófesztiválra. Az előzsűrizések után a fesztivál versenyprogramjába negyvenegy film, illetve videóalkotás került, amelyek meglehetősen változatos képet mutattak, mind témaválasztásukat, mind pedig műfaji megoszlásukat tekintve.

A zsűri döntéséről a tegnap, vasárnap délelőtt megtartott eredményhirdetésen értesülhettek a résztvevők. A fesztivál fődíját, és a Magyar Televízió serlegét a budapesti „Közgáz vizuális brigád” kapta. Az első díjban **Szöke Péter—Murai Gábor**: Az ég kék éve című alkotása részesült. Ez a film kapta meg az Állami Gazdaságok Szegedi Igazgatóságának tárgyjutalmát is. Második díjas lett **Balassa Tamás**: Gi-

gászat, és **Kotnyek István**: Plen-air című alkotása. Az előbbi film a KISZ Csongrád Megyei Bizottsága, az utóbbi pedig az OTP Csongrád Megyei Igazgatósága különdíját kapta. Harmadik díjban **Gergely Zoltán—Demcsik István**: Cigányháború és **Szöcs György**: Egy világ kevés című dokumentumvideója részesült. Az alkotók a Szentesi Baromfifeldolgozó Vállalat, illetve az Állami Biztosító Csongrád Megyei Igazgatósága tárgyjutalmát vehették át. A Szegedi Szabadtéri Játékok különdíját **Vági László—Major Balázs**: Az üres házban című videóverse kapta, **Szöke András**: Nirah című filmje pedig a Csongrád Megyei Moziüzemi Vállalat ajándékutalványában részesült. A Balázs Béla Stúdió képviselői bejelentették, hogy a fesztiválon bemutatott alkotások közül az Eg kék éve című film alkotóinak új film készítéséhez 50 ezer forint támogatást nyújtanak.